

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

Дипломна робота
бакалавра

з теми : **«ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПРАКТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ»**

Виконала: здобувач вищої освіти

4 курсу, групи Sz1-B19

спеціальності 232 Соціальне
забезпечення

Базиліук Дана Федорівна

Керівниця: Гевчук Н.С.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувачка кафедри соціальної
педагогіки і соціальної роботи

ЗМІСТ

ВСТУП	Ошибка! Закладка не определена.
 РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ..	
1.1. Феномен волонтерства у соціальній роботі	5
1.2. Мотиваційна складова волонтерської діяльності.....	9
1.3. Робота волонтерських організацій в Україні	16
 РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	
2.1. Визначення мотиваційної складової волонтерської діяльності у майбутніх фахівців соціальної сфери.....	24
2.2. Роль волонтерської практики в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників	30
2.3. Програма підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до волонтерської діяльності	38
 ВИСНОВКИ	 52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена зростаючим інтересом до студентської волонтерської діяльності. Організація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах спрямована на виконання традиційних функцій передачі знань, умінь та навичок професійної діяльності. Проте цього недостатньо, потрібно шукати нові способи покращення якості підготовки майбутніх фахівців. Одним з таких способів є залучення студентів до волонтерської діяльності.

Особливим є той аспект, коли функції волонтерської роботи тісно пов'язані з майбутньою спеціальністю, і в нашому випадку волонтерство виступає як засіб фахової підготовки, а саме підвищення і покращення якості цієї підготовки. Студенти таким чином набувають нового досвіду та знань, відчувають свою необхідність, самореалізуються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням волонтерської діяльності приділяли значну увагу такі дослідники: Ю. Поліщук (визначено принципи волонтерської роботи, обґрунтовано волонтерство як складову соціально-педагогічної діяльності молодіжних організацій); О. Безпалько, Р. Вайнола, Н. Заверико, А. Капська (розкрито технології залучення та підготовки молоді до волонтерської діяльності); З. Бондаренко (розкрито особливості організації волонтерської роботи фахівців соціальної сфери в умовах вищого навчального закладу).

Мета дослідження – розкрити сутність та особливості волонтерської діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Для досягнення поставленої мети вирішуються такі **завдання**:

1. Розкрити сутність поняття волонтерська діяльність;
2. Проаналізувати роботу волонтерських організацій в Україні;
3. Визначити мотиваційну складову волонтерської діяльності у майбутніх фахівців соціальної сфери;

4. Розробити програму підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до волонтерської діяльності.

Об’єкт дослідження – волонтерська діяльність у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – мотиваційні складові волонтерської діяльності майбутніх фахівців соціальної сфери.

Для розв’язання поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження**: *системного аналізу* – для визначення сутності волонтерської діяльності; *структурно-функціонального аналізу* – для розкриття та визначення методичних засад волонтерської діяльності; *систематизації й узагальнення* матеріалів дослідження – для формулювання об’єктивних висновків та рекомендацій.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дипломної роботи бакалавра були апробовані на Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції «Актуальні проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи» (7 квітня 2023р.) та науковій конференції студентів та магістрантів за підсумками НДР у 2022 р.

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано статтю у співавторстві з науковим керівником у збірнику наукових праць (Гевчук Н.С., Базилюк Д.Ф. Визначення мотиваційної складової волонтерської діяльності у майбутніх фахівців соціальної сфери. Збірник наукових праць Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: соціально-педагогічна. Вип. 38. [Електронний ресурс]. / за ред. Л.П. Мельник, Т.Л. Опалюк. Кам’янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В, 2023. 247 с., С. 28-34).

Дипломна робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (43 найменувань). Робота містить 7 рисунків та таблицю. Основний зміст викладено на 52 сторінках тексту. Загальний обсяг – 58 сторінок.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження були зроблені наступні висновки.

1. Розкрито сутність поняття волонтерська діяльність. Визначено, що це є важливий засіб покращення професійної підготовки фахівців соціальної сфери. Проте потрібно поширювати волонтерські тенденції серед студентської молоді і уміло організувати волонтерську діяльність.

2. Проаналізовано роботу волонтерських організацій в Україні. Ми з'ясували яке значення мають волонтерські організації в розвитку суспільних процесів, а саме те, що вони є одними із складових економічного розвитку країни, оскільки роботодавці та постачальники послуг збільшують загальні економічні показники країни та зменшують тягар державних витрат.

Окрім цього, волонтерські організації вплинули на хід війни. За невеликий проміжок часу було зібрано достатньо ресурсів у виді амуніції, зброї, техніки та ін. Волонтери самоорганізувались і взяли на себе відповідальність за повне забезпечення військових, а також людей, які постраждали в ході конфлікту на себе, тим самим не давши йому загостритись і поширитись. Це об'єднало різних людей і утворився широкий пласт населення, яке без оціночних суджень хоче розбудувати мир, сприяти толерантності і терпимості. В цьому полягає найважливіша функція волонтерства під час вирішення конфлікту – об'єднання людей, сприяння національній єдності.

Завдяки волонтерській діяльності підвищується якість професійної підготовки фахівців соціальної сфери. Все тому, що вони мають можливість не лише засвоювати теоретичні знання і вміння у процесі навчально-виховного процесу безпосередньо у вищому навчальному закладі, але й практично закріплювати отримані знання залучаючись до волонтерської діяльності. Окрім цього, вони уже зростають професійно опановуючи моделі та технології роботи з різними категоріями населення, освоюючи особливості

діяльності різних закладів (школи-інтернати, дитячі будинки, реабілітаційні центри, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, благодійні організації), спостерігаючи і долучаючись до спільної роботи з уже кваліфікованими фахівцями.

3. Визначено мотиваційну складову волонтерської діяльності у майбутніх фахівців соціальної сфери. Згідно з проведеним дослідженням серед студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, багато опитаних вважають волонтерство ефективним інструментом для підвищення рівня соціального благополуччя в Україні. Результати анкетного опитування свідчать про те, що Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка є ефективним організаційним середовищем для виховання та підготовки волонтерів серед своїх студентів. Волонтерський досвід має значний позитивний вплив на особистісний та професійний розвиток студентів, включаючи розвиток комунікативних навичок, розширення соціальних контактів та участь у подоланні різноманітних соціальних проблем. Багато студентів-волонтерів університету мають намір продовжувати займатися волонтерством після закінчення університету.

Ми проаналізували критерії сформованості професійних якостей: когнітивний, діяльнісний, особистісний. Відповідно до них визначили їхні компоненти. Охарактеризували рівні показників: початковий, оперативний, тактичний, стратегічний та подали їхню детальну характеристику. А також застосували рівні в діагностичній роботі з майбутніми соціальними працівниками в процесі волонтерської діяльності. Теоретичні засади стали базою для застосування методичного аспекту розвитку професійно-особистісних якостей студентів в процесі волонтерської діяльності.

4. Розробили програму підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до волонтерської діяльності. Відповідно до отриманих результатів попереднього дослідження, ми розробили тренінгову програму «Розвиток волонтерських якостей», яка мала на меті розвинути професійно-особистісні

якості майбутніх соціальних працівників у волонтерській практиці. Тренінгова програма сприяла набуттю вміння налагоджувати контакти з людьми, ведення з ними конструктивного діалогу, розвитку комунікативних, емпатійних та організаторських здібностей.

Під час проведення 1 етапу тренінгу, підвищилася проінформованість студентів, вони зрозуміли, хто такі волонтери, мету волонтерської діяльності, напрями роботи та основні технології, що використовуються у волонтерській роботі. Також збільшився відсоток респондентів з середнім, достатнім і високим рівнем емпатійності, комунікативних і організаторських здібностей, тобто підвищився рівень професійно-особистісних якостей майбутніх соціальних працівників в процесі волонтерської діяльності. У перспективних напрямках, є проведення 2 етапу реалізації програми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка : схеми, таблиці, коментарі : навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько. К. : Центр навч. літератури, 2009. 208 с.
2. Богданова І. М. Соціальна педагогіка: навч. посіб. К. : Знання, 2008. 343 с.
3. Бондаренко З. П. Волонтерська робота у вищому навчальному закладі // Вісник Запорізького національного університету, 2008. № 1. С. 25–30.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. К. : Либідь, 1997. 376 с.
5. Єржабкова Б. Вибрані питання соціальної педагогіки. Дрогобич: Вимір, 2003. 364 с.
6. Закон України «Про волонтерську діяльність» чинний, редакція від 01.04.2015, підстава 246 -19.
7. Зверєва І. Д. Дефініції соціальної роботи та соціальної педагогіки // Практична психологія та соціальна робота / І. Д. Зверєва. 2001. № 1. С. 20 – 26.
8. Історія волонтерського руху [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.volunteer.kiev.ua/pages/History_volunteer.
9. Кратінова В. О., Ларіонова Н. Б., Песоцька О. П., Волонтерство як фактор особистісного професійного розвитку майбутніх соціальних педагогів та працівників // Збірник наукових праць ЛПУ, 2007. С. 70-77.
10. Волонтерська служба недержавної організації соціальної сфери. 36. К. : БТ «Джерело», 2000
11. Graham S., & Wetner B. (1996). Theories and Principles of Motivation. In Berliner D.C., & Calfee R. (Eds.), Handbook of educational psychology (pp. 62-84). New York: Macmillan.

12. Saiyadain, M.S. (2009). Human Resources Management (4th ed.). New Delhi: Tata McGraw - Hill Publishing Company Limited.
13. Barnet, T. (n.d.). Motivation and Motivation Theory. Retrieved December 10, 2014 from <http://www.referenceforbusiness.com/management/Management/Motivationand-Motivation-Theory.html>
14. Брик, Я., Говорун, Н., Дементьев, В., Лашук, О., Мельник, О., Потій, О., Тищенко, М. (Уклад.). (2016). Школа волонтерів. Київ.
15. Буздуган, Я., & Никонович, Я. (2016). Еволюція світового волонтерського руху. Віче, 12, 7–10.
16. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп.К.: НІСД, 2015. 36 с.
17. Міненко Г. М. Волонтерський рух: становлення та розвиток / Г. М. Міненко, А. Л. Ігнатуша // Освіта України в умовах військового конфлікту на Донбасі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Лисичанськ 27 лютого 2017 р.). Лисичанськ : ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка». – Лисичанськ : ФОП Чернов О. Г. 2017. С. 133–137.
18. Буркова, Л., & Кругла, Н. (2019). Теоретичні аспекти дослідження волонтерства як категорії державного управління. Економіка і суспільство, 20, 547–556.
19. Огорчак А. Роль школи волонтерів у становленні особистості майбутнього соціального працівника / А. Огорчак // Збірник наукових праць ТПУ, 2006. С. 11–19.
20. Вайнілович, Н. (2015). Волонтерський рух у сучасному українському суспільстві: мотиваційний аспект. Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства, 2, 407–410
21. Пам'ятка користувачу «Волонтерський рух в Україні та Європі» Укладачі: І. Фатафутдінова – гол. Бібліотекар ЦЕЗІ ОУНБ ім.І.Франка М. Карп'юк – бібліотекар ЦЕЗІ ОУНБ ім. І.Франка.ІваноФранківськ, 2012.

22. Дані взяті із опублікованого звіту компанії GfK Ukraine проведеного соціологічного дослідження на тему «Волонтерський рух в Україні»

Режим

доступу:

<http://www.un.org.ua/images/volunteer.pdf?fbclid=IwAR0ulMJNT2gR6eEbmd4kRWfRlwHCO3yeevoba90uL8D4FQRfky7R1OZVT0>

23. Беспалько О. В. Соціальна робота в громаді : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів /О. В. Беспалько. К. : Центр навч. літератури, 2005.

24. Борецька Н. П. Сучасний стан і проблеми розвитку соціально-трудових відносин у добровольчестві / Н. П. Борецька, Г. О. Крапівіна / Соціально-трудові відносини: теорія та практика / Формування ринкової економіки: Зб. наук. праць. Спец. вип.: У 3 т. Соціально-трудові відносини: теорія і практика. К.: КНЕУ, 2010.

25. Пенішкевич О. І. Соціальна педагогіка : модульна технологія вивчення навчального курсу : навч. посібн. / О. І. Пенішкевич, Л. І. Тимчук. – Чернівці : Рута, 2007. 336 с.

26. Сорочинська В. Є. Організація роботи соціального педагога : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Сорочинська В. Є. К. : Кондор, 2005. 208 с.

27. Верховна Рада України. (2019). Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». Доступно з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>

28. Верховна Рада України. (2019). Закон України «Про соціальні послуги». Доступно з <http://zakon.rada.gov.ua/laws/file/2671-VIII>

29. Вегеріна, А. (2019). Інтернет як платформа для прояву соціальної активності молоді. Вісник Львівського національного університету імені Тараса Шевченка, 1 (324), ч. I, 5–13.

30. Главник, О., Романова, Н., & Дружченко, Т. (Уклад.). (2006). Волонтери в соціальній роботі. Київ : Главник.

31. Голубенко, Т. (2018). Волонтерство як інструмент соціального виховання студентської молоді в умовах вищого навчального закладу. Соціальна робота. Соціальна педагогіка, 11, 151–157.
32. Добровіцька, О. (2019). Волонтерство у інклюзивному середовищі як педагогічна умова підготовки до професійної діяльності соціальних працівників. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота», 1 (44), 59–61.
33. Калениченко, Р. (Уклад.). (2018). Волонтерство в соціальній роботі. Київ : КиМУ. 47.
34. Калініна, К. (2018). Роль волонтерської діяльності студентського профкому в розвитку соціально значущих особистісних якостей студентів. Університетська наука-2018, 137–139.
35. Камінська, Л. (2016). Теоретичні підходи до дослідження суспільних рухів. Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія «Соціологія», 1-2, 91–93.
36. Коваль, Г. (2017). Волонтерство як складний соціально-психологічний феномен. Доступно з http://psytir.org.ua/upload/journals/2.6/authors/2017/Koval_Gennadij_Valerijovych_Volonterstvo_jak_skladnyj_socialno-psyhologichnyj_fenomen.pdf
37. Кордонець, Н. (2019). Волонтерство та його зв'язок із соціалізацією особистості. Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень, 11, 132–134.
38. Матвеев, С., Когут, І., & Гончаренко, Є. (2018). Соціальні аспекти волонтерського руху: минуле та сьогодення. Вісник Запорізького національного університету, 1, 161–165.
39. Моргай, Л. (2019). Історія становлення соціальної роботи в Україні. Соціальна робота та соціальна освіта, 2, 33–38.
40. Сокіл, Л., & Габа, Л. (2018). Волонтери-люди доброї волі. Педагогічна майстерня, 3, 30–34.

41. Clerck, T., Willem A., Alterman, N., Haerens, L. (2016) Volunteers managing volunteers: the role of volunteer board member`s motivating and demotivating style in relation to volunteer`s motives to stay volunteer. VOLUNTAS, 2, 1-14

42. Ching, C., Wu, J. (2019) Who is a volunteer? A cultural and temporal exploration of volunteerism. Journal of Human behavior in the Social Environment, 6, 530-545.